

ORJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/jtracom.2023-98957

Aile Hekimliği Polikliniğine Başvuran 18 Yaş Üzeri Erişkinlerin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Kullanım Sıklığı, Bu Konudaki Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi: Kesitsel Çalışma

Examination of the Frequency of Use of Traditional and Complementary Medicine, Knowledge and Attitudes of Adults Over the Age of 18 Who Applied to the Family Medicine Outpatient Clinic: Cross-Sectional Study

Ömer ÖZEN^a, Hüseyin BALCIOĞLU^a

^aEskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği ABD, Eskişehir, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma aile hekimliği polikliniğine başvuran 18 yaş üzeri erişkinlerin geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) kullanım durumu, bilgi ve tutumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmamız, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Aile Hekimliği Polikliniğine başvuran 325 katılımcıya anket verilerle yapılmıştır. Bireylerin sosyodemografik özellikleri, GETAT yöntemlerinin hangileri hakkında bilgi sahibi olduğu, bu bilgileri nereden öğrendiği, hangilerini kullandığı ve bu konudaki tutumunu ölçen daha önceki çalışmalar ve literatür eşliğinde hazırlanan anket uygulanmıştır. GETAT uygulamaları ile ilgili tutumu değerlendirmek için Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS 21 paket programında değerlendirilmiş ve $p < 0,05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir. **Bulgular:** Katılımcıların yaş ortalaması ve standart sapması $33,56 \pm 11,94$ olup, %56,6'sı kadın ve %56,3'ü bekârdır. Kronik hastalığı olan ve devamlı ilaç kullananlar bireylerin %20,3'ünü oluşturmaktadır. Bireylerin %32,6'sı GETAT uygulamaları ile ilgili hiçbir bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. En çok bilgi sahibi olunan uygulamalar sülük, kupa ve hacamat, fitoterapi ve akupunktur olarak sıralanmaktadır. Daha önce GETAT uygulamalarını en az bir kez kullananların sıklığı %28,9 olarak bulunmuştur. En çok kullanılan GETAT uygulamaları ise fitoterapi, kupa ve hacamat, akupunktur olarak bulunmuştur. GETAT kullanımı ile yaş aralığı, medeni durum, meslek, kronik hastalık ve devamlı ilaç kullanımı arasında anlamlı ilişki saptanmıştır ($p < 0,05$). Katılımcıların BTATÖ puan ortalaması ve standart sapması $32,19 \pm 5,4147$ 'dir. BTATÖ puanı ile GETAT kullanımı arasında anlamlı ilişki saptanmıştır ($p = 0,000$). **Sonuç:** GETAT kullanımı yaygın olarak görülmektedir. GETAT uygulamalarını kullanacak olan bireylerin bu konu ile ilgili bilgi sahibi olması sağlanmalı, kanıt dayalı tıp ile kullanılmalıdır.

ABSTRACT Objective: The aim of our study is to examine the use of traditional and complementary medicine, knowledge and attitudes of adults over the age of 18 who applied to the family medicine outpatient clinic. **Material and Methods:** Our study was carried out by giving a questionnaire to 325 participants who applied to the Eskişehir Osmangazi University Family Medicine Outpatient Clinic. A questionnaire prepared in the light of previous studies and literature was applied to measure the sociodemographic characteristics of individuals about which complementary and alternative medicine (CAM) methods they have knowledge about, where they learned this information, which ones they used and their attitudes on this issue. Holistic, complementary and alternative medicine attitude (HCAM) scale was used to evaluate the attitude towards CAM practices. The analysis of the data obtained was evaluated in the SPSS 21 package program and the values with $p < 0.05$ were considered significant. **Results:** The mean age and standard deviation of the participants were 33.56 ± 11.94 , 56.6% were female and 56.3% were single. It constitutes 20.3% of individuals with chronic diseases and who use drugs continuously. 32.6% of the individuals stated that they did not know about any of the CAM applications. The applications with the most knowledge are listed as leech, cupping, phytotherapy and acupuncture. The frequency of those who used CAM applications at least once before was found to be 28.9%. The most commonly used CAM applications were found to be phytotherapy, cupping and acupuncture. A significant relationship was found between the use of CAM and age range, marital status, occupation, chronic disease and continuous drug use ($p < 0.05$). The mean and standard deviation of the participants HCAM score 32.19 ± 5.4147 . A significant relationship was found between the HCAM score and the use of CAM ($p = 0.000$). **Conclusion:** As a result of the study use of CAM is common. The use of CAM applications should be informed about this issue, it should be used with evidence-based medicine.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp; aile hekimliği; tutum

Keywords: Complementary and alternative medicine; family medicine; attitude

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Özen Ö, Balcıoğlu H. Aile hekimliği polikliniğine başvuran 18 yaş üzeri erişkinlerin geleneksel ve tamamlayıcı tıp kullanım sıklığı, bu konudaki bilgi ve tutumlarının incelenmesi: Kesitsel çalışma. J Tradit Complem Med. 2024;7(1):76-81.

Correspondence: Hüseyin BALCIOĞLU

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği ABD, Eskişehir, Türkiye

E-mail: huseyinbalcioglu@hotmail.com

Peer review under responsibility of Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.

Received: 27 Jul 2023

Accepted: 22 Nov 2023

Available online: 05 Jan 2024

2630-6425 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Hastalıklar, insanlık tarihi boyunca devamlı surette değişiklikler göstermiştir. İnsanların, bu hastalıklara çözüm bulabilmesi için geçmişten günümüze kadar edindiği tecrübelerden yararlanarak sonuç araması geleneksel tedavi yöntemlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.¹ Ülkemizde geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) alanında ilk düzenleme “Akupunktur Tedavi Yönetmeliği” ile 1991 yılında yapılmıştır.² 27 Ekim 2014 tarihinde “Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Bu yönetmelikte amaç “İnsan sağlığına yönelik GETAT uygulama yöntemlerini belirlemek, bu yöntemleri uygulayacak kişilerin eğitimi ve yetkilendirilmeleri ile bu yöntemlerin uygulanacağı sağlık kuruluşlarının çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir” olarak belirtilmiştir. Bu yönetmelikte kullanım amaçları hangi hastalara uygulanabileceği, yapılacak eğitimler, hangi sağlık kuruluşları ve kimler tarafından uygulanabilecekler belirtilmiştir. Yönetmelikte; fitoterapi, mezoterapi, kupa, sülük, larva, ozon, kayropratik, müzik terapi ve akupunktur gibi uygulamalar yer almaktadır.³

Günümüzde, toplumdaki birçok kişi gerek tedavi gerek koruyucu amaçlı gerekse kültürel olarak GETAT yöntemlerine başvurmaktadır. Yapılan çalışmalarda da GETAT uygulamalarının gittikçe artan miktarda kullanıldığı belirtilmektedir. Birçok ülkede eskiden beri klasik ve alternatif tıp tedavi yöntemleri birlikte uygulanmaktadır. Ülkemizde de sağlıkta GETAT önemli seviyede popüler hâle gelmiştir.⁴ Biz de bu çalışmamızda, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Polikliniğine başvuran 18 yaş üzeri bireylerin GETAT kullanımı, bu konudaki bilgi ve tutumlarının incelenmesini amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışmamız tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 9 Kasım 2021 tarihli 32 sayılı onayından sonra 01.02.2022-31.07.2022 tarihleri arasında 325 kişi çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen bireylerden çalışmanın içeriği açıklanarak hem sözel izin hem de bilgilendirilmiş gönüllü onam formu yazılı olarak alınmıştır. Çalışmamıza dâhil edilme kriterleri: 18

yaş üzeri olma, okuryazar olma, psikiyatrik hastalığı olmama ve kognitif fonksiyonları yerinde olma olarak belirlenmiştir. Tüm prosedürler Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun yapılmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmaya katılan bireylere sosyodemografik özellikler ve GETAT kullanımı, bilgi ve tutumu içeren anket yüz yüze yöntemi ile uygulanmıştır.

Sosyodemografik bilgi formu: Çalışmamıza katılan kişilerin sosyodemografik özelliklerini sorgulayan 13 sorudan oluşmaktadır.

GETAT kullanımı ve bilgi formu: GETAT kullanımı, hangi uygulamalar hakkında bilgi sahibi olduğu ve tutumlarını sorgulayan 12 sorudan oluşmaktadır.

Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ): Araştırmaya katılan kişilerin tutumunu ölçen toplam 11 maddeden oluşan 6’lı Likert tipi bir ölçektir. Hyland ve ark. tarafından 2003 yılında geliştirilmiştir.⁵ Ülkemizde geçerlilik güvenirliliği Erci tarafından yapılmıştır. Ölçek kullanılmadan önce izin alınmıştır.⁶

VERİLERİN ANALİZİ

Toplanan veriler SPSS 21 (IBM Inc, Armonk, New York, USA) paket programında değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik, (sayı, yüzde, ortanca, minimum ve maksimum değer) nitel değişkenler arasındaki ilişki için ki-kare testi, ölçümle belirtilen değişkenler arasındaki ilişki için 2 grupta Mann-Whitney U, 3 ve üzeri grupta ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. İstatistik olarak $p < 0,05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmamıza katılan bireylerin yaş ortalaması $33,56 \pm 11,94$ olarak bulunmuştur. Katılımcıların %56,6’sının kadın, %56,3’ünün bekâr, %57,8’inin il merkezinde ikamet ettiği, %62,5’inin geliri giderine eşit olduğu, %20,3’ünün kronik hastalığa sahip olduğu, %86,2’sinin sosyal güvencesinin olduğu belirlenmiştir. Meslek sorusuna ise %33,2’si memur cevabını vermiştir (Tablo 1).

TABLO 1: Bireylerin sosyodemografik özellikleri.

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	184	56,6
Erkek	141	43,3
Medeni durum		
Evlü	142	43,7
Bekâr	183	56,3
Gelir durumu		
Gelir < Gider	66	20,3
Gelir=Gider	203	62,5
Gelir > Gider	56	17,2
İkamet yeri		
Köy	23	7,1
Kasaba	11	3,4
İlçe	103	31,7
İl	188	57,8
Kronik hastalık		
Evet	66	20,3
Hayır	259	79,7

TABLO 2: Bireylerin kullandığı geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları.

	n	%
Akupunktur	24	25,5
Apiterapi	4	4,2
Fitoterapi	43	45,7
Hipnoterapi	0	0
Hirudoterapi	18	19,1
Homeopati	0	0
Kayropratik	2	2,1
Kupa ve hacamat	32	34,0
Larva (Maggot)	0	0
Mezoterapi	8	8,5
Müzik terapi	4	4,2
Osteopati	3	3,1
Ozon terapi	9	9,5
Proloterapi	1	1,0
Refleksoloji	4	4,2

Çalışmamıza katılan kişilerin en çok bilgi sahibi olduğu uygulamalar sülük (n=135, %41,5), kupa ve hacamat (n=133 %40,9), fitoterapi (n=110 %33,8) olarak bulunmuştur. GETAT uygulamalarını en çok öğrenilen kaynak %36,1 ile internet olarak bulunmuştur. Katılımcıların GETAT kullanım sıklığı %28,9 olarak bulunmuştur.

Çalışmamıza katılan bireylerden GETAT kullanımına evet diyenlerin en çok 43'ü (%45,7) fitoterapi, 32'si (%34,0) kupa ve hacamat, 24'ü (%25,5) akupunktur uygulamalarını kullanmıştır (Tablo 2).

Çalışmamıza katılan kişilerin GETAT kullanım durumu ile sosyodemografik faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Yaş aralığı, medeni durum, meslek, kronik hastalık arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (sırasıyla p değerleri 0,001, 0,000, 0,020, 0,007). Diğer sosyodemografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p>0,05). Yüzdelerik değerler, ki-kare ve p değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Çalışmamıza katılan bireylerin BTATÖ puanı ile sosyodemografik faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. BTATÖ puanı ile sosyodemografik faktörler arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p>0,05). GETAT kullanım durumu ile BTATÖ puanı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=0,000). Ortanca, minimum maksimum değer ve aralık Tablo 4'te gösterilmiştir.

TARTIŞMA

GETAT uygulamaları dünyada ve ülkemizde gittikçe yükselen miktarlarda kullanılmaktadır.⁴ Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan GETAT stratejisinde GETAT uygulamaları ile ilgili daha çok klinik çalışma yapılması ve bu konuyla ilgili yasal düzenlemeler yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ülkemizde 2012 yılında GETAT uygulamaları daire başkanlığı kurulmuş ve 27 Ekim 2014 tarihinde GETAT yönetmeliği yayımlanmıştır. Yönetmelikte 15 GETAT yöntemi açıklanmıştır. Bu uygulamaları yapabilecek personel, endikasyonları, kontrendikasyonları ve bu işlemlerin gerçekleştirileceği malzemeler bu yönetmelikte belirtilmiştir.⁷ Çalışmamıza katılan bireylerin yaş ortalaması 33,56, kronik hastalığı olan bireylerin oranı %20,3, devamlı ilaç kullanan bireylerin oranı ise %20,3 olarak bulunmuştur. Aile sağlığı merkezlerine başvuran hastaların kronik hastalığı olma durumu benzer oranlarda bulunmuştur.⁸ Bu durum diğer çalışmalara göre nispeten daha fazla kronik hastalığı olmayan sağlıklı bireyin çalışmaya katılmasını sağlamıştır. Çalışmamızda bireylerin en çok bilgi sahibi olduğu GETAT uygulamaları ise kupa ve

TABLO 3: GETAT kullanımı ile sosyodemografik faktörler arasındaki ilişki.

	GETAT kullanım durumu				χ^2	p değeri
	Evet		Hayır			
	n	%	n	%		
Cinsiyet						
Erkek	40	28,4	101	71,6	0,037	0,847
Kadın	54	29,3	130	70,7		
Yaş aralığı						
18-24	16	15	91	85	15,157	0,001
25-34	29	36,2	51	63,8		
35 ve üstü	49	35,5	89	64,5		
Medeni durum						
Evli	58	40,8	84	59,2	17,436	0,000
Bekâr	36	19,7	147	80,3		
Öğrenim durumu						
Okuryazar	1	50,0	1	50,0	0,821	0,844
İlkokul	6	31,6	13	68,4		
Lise	21	31,3	46	68,7		
Üniversite	66	27,8	171	72,2		
İkametgâh						
Köy	7	30,4	16	69,6	5,038	0,169
Kasaba	3	27,3	8	72,7		
İlçe merkezi	38	36,9	65	63,1		
İl merkezi	46	24,5	142	75,5		
Meslek						
Memur	41	38	67	62	13,327	0,020
Özel sektör	5	18,5	22	81,5		
İşçi	20	34,5	38	65,5		
Emekli	3	30	7	70		
Öğrenci	14	16,3	72	83,7		
Çalışmıyor	11	30,6	25	69,4		
Kronik hastalık						
Evet	28	42,4	38	57,6	7,343	0,007
Hayır	66	25,5	193	74,5		

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

hacamat, sülük, akupunktur ve fitoterapi iken en az bilgi sahibi olduğu uygulamalar ise homeopati, osteopati ve larva uygulamalarıdır. Sönmez ve ark.nın tıp fakültesi öğrencilerinde yaptığı çalışmada ise bizim çalışmamıza benzer şekilde en çok bilinen uygulamalar akupunktur, kupa, fitoterapi olarak sıralanmaktadır.⁴ Çalışmamızda GETAT kullanım sıklığı %28,9 olarak bulunmuştur. Kılıç ve Soylar'ın çalışmasında GETAT kullanım sıklığı benzer oranlarda bulunmuştur.⁹ Barnes ve ark.nın 2002 yılında son 12 ay içerisinde alternatif tıp kullanımını araştıran çalışmasında ise %36 bulunmuştur.¹⁰ Xue ve ark.nın Avustralya'da yaptığı çalışmada ise tamamlayıcı ve

alternatif tıp kullanım oranı %68,9 olarak bulunmuştur.¹¹ Çalışmamızda, GETAT uygulamalarını kullanan kişilerin en fazla kullandıkları GETAT uygulaması olarak fitoterapi (bitkisel ürünler), kupa ve hacamat, akupunktur ve sülük uygulamalarını görmekteyiz. Thomas ve Coleman'ın Büyük Britanya'da yaptığı çalışmada, son 12 ay içinde GETAT kullanımını içinde en yüksek yüzdeleri masaj, homeopati, osteopati gibi uygulamalar almaktadır.¹² Çalışmamızda GETAT kullanımı ile cinsiyet, öğrenim durumu, ikametgâh, sosyal güvence, sigara kullanımı, alkol kullanımı arasında ilişki saptanmamıştır. Yaş aralığı, medeni durum, meslek, kronik hastalık ve ilaç

TABLO 4: Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği puanı ile sosyodemografik faktörler ve GETAT kullanımı arasındaki ilişki.

			Ortanca	Minimum-Maksimum	Aralık (Range)	p değeri
Cinsiyet	Kadın	184	32	16-47	31	0,151
	Erkek	141	33	17-61	44	
Yaş aralığı	18-24	107	33	18-49	31	0,240
	25-34	80	32	16-49	33	
	35 ve üstü	138	32	17-61	44	
Medeni durum	Evli	142	32	16-49	33	0,186
	Bekâr	183	33	16-61	45	
Meslek	Memur	108	32	16-61	45	0,784
	Özel sektör	27	32	17-40	23	
	İşçi	58	31,5	20-43	23	
	Emekli	10	33	25-42	17	
	Öğrenci	86	33	18-49	31	
	Çalışmıyor	36	32,5	22-47	25	
GETAT kullanımı	Evet	94	31	16-43	27	0,000
	Hayır	231	33	16-61	45	

GETAT: Geleneksel ve tamamlayıcı tıp.

kullanımı ile anlamlı ilişki saptanmıştır. Samancı ve ark.nın yapmış olduğu çalışmada ise cinsiyet, eğitim durumu ile anlamlı ilişki saptanmazken kronik hastalık olması ile GETAT uygulaması arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.¹³ Çalışmamızda da benzer şekilde kronik hastalık ile GETAT uygulaması arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Onyapat ve ark.nın Nijerya'da erişkinler arasında yaptığı çalışmada bizim çalışmamıza benzer şekilde medeni durum ile tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.¹⁴ Evli olma durumu, kronik hastalığa sahip olma, yaş aralığının yüksek olması daha fazla GETAT uygulamaları kullanımını ortaya çıkartmıştır. İleri yaşlarda ve kronik hastalığı olanlarda kullanımın yüksek çıkması sağlık durumuyla ilgili alternatif arayışların sonucu olarak görülmektedir. Çalışmamızda katılımcıların BTATÖ puan ortalaması 32,19 standart sapması 5,4147 olarak bulunmuştur. Şensoy ve ark.nın üniversite hastanesine başvuran hastalarda yaptığı çalışmada, BTATÖ puanı ortalaması 29,5 standart sapması ise 5,70 bulunmuştur.¹⁵ Öztürk ve ark.nın jinekolojik kanserli hastalarda yaptığı çalışmada ise BTATÖ puanı ortalaması 29,61 standart sapması ise 4,85 bulunmuştur.¹⁶ Çalışmamız, 18 yaş üzeri sağlıklı erişkinleri de kapsadığından puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur. Bu durum sağlıklı bireylerde GETAT tutumunun kronik hasta-

lığı olan bireylere göre daha olumsuz olduğunu düşündürmektedir.

SONUÇ

Son yıllarda yanlış bitkisel ürünlerin kullanılması ile toksik hepatit vakalarında artış bildirilmektedir. GETAT uygulamalarının yanlış kullanımının sağlık üzerine muhtemel zararları olabileceği nedeniyle bu konu ile ilgili bireylerin eğitilmesi önem taşımaktadır. Bu yöntemlerin uygulanabileceği durumlar, uygulanamayacağı durumlar, kimlerin uygulayabileceği, araç gereçler yönetmelikte belirtilmiştir. Bu uygulamalar bu konu ile ilgili uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir. Sağlık çalışanlarının da bu uygulamalar ile ilgili farkındalığının artırılması önem taşımaktadır. Hastalıkların tedavisi ve sağlığın korunması için tıpta kanıta dayalı uygulamalar önemli yer tutmaktadır. GETAT uygulamalarında kanıta dayalı olarak kullanılması hem sağlığın korunması hem de hastalıklara karşı tedavinin desteklenmesi açısından katkı sağlayabilir. Bireylerin bu konu ile ilgili bilgilendirilmesi önem taşımaktadır.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi

bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin

çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma hazırlanırken tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

1. Biçer İ, Yalçın Balçık P. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp seçilen ülkelerin incelenmesi [Traditional and complementary medicine: investigation of Turkey and the selected countries]. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi. 2019;22(1):245-57. [\[Link\]](#)
2. Resmî Gazete (29.05.1991, Sayı: 20885) sayılı Akupunktur Tedavi Yönetmeliği; 1991. Erişim tarihi: 12.12.2022 Erişim linki: [\[Link\]](#)
3. Resmî Gazete (27.10.2014, Sayı: 29158) sayılı Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği; 2014. Erişim tarihi: 15.12.2022 Erişim linki: [\[Link\]](#)
4. Sönmez CI, Başer DA, Küçükdağ HN, Kayar O, Acar İ, Güner PD. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi durumlarının ve davranışlarının değerlendirilmesi [Evaluation of knowledge and behaviors of traditional and complementary medicine of medical school students]. Konuralp Tıp Dergisi. 2018;10(3):276-81. [\[Crossref\]](#)
5. Hyland ME, Lewith GT, Westoby C. Developing a measure of attitudes: the holistic complementary and alternative medicine questionnaire. Complement Ther Med. 2003;11(1):33-8. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
6. Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: a sample of healthy people in Turkey. J Clin Nurs. 2007;16(4):761-8. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
7. Orhan MF, Emas B, Altındış S, Karagöz R, Altındış M. Aile hekimi ve pediatristlerin geleneksel ve tamamlayıcı tıba bakışı [Traditional and complementary medicine view of family physician and pediatricians]. J Biotechnol and Strategic Health Res. 2019;3(özel sayı):161-7. [\[Crossref\]](#)
8. Alasirt Yükselir F, Yalçın Balçık P. Geleneksel ve tamamlayıcı tıba yönelik görüşlerin değerlendirilmesi: aile sağlığı merkezi örneği [Evaluation of opinions towards traditional and complementary medicine: example of family health center]. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi. 2022;25(2):409-28. [\[Link\]](#)
9. Kılıç KN, Soylar P. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına başvuran bireylerin tutumları, başvurma nedenleri ve memnuniyet durumlarının incelenmesi [Investigation of attitudes, reasons and satisfaction levels of individuals who apply to traditional and complementary medicine practices]. J Tradit Complem Med. 2019;2(3):97-105. [\[Crossref\]](#)
10. Barnes MP, Powell E, Mcfann K, Nahin RL. Complementary and Alternative Medicine Use Among Adults: United States, 2002 Complementary Therapies in Medicine. 2000;8(2):88-96. Erişim tarihi 07.02.2023 Erişim linki: [\[Link\]](#)
11. Xue CC, Zhang AL, Lin V, Da Costa C, Story DF. Complementary and alternative medicine use in Australia: a national population-based survey. J Altern Complement Med. 2007;13(6):643-50. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
12. Thomas K, Coleman P. Use of complementary or alternative medicine in a general population in Great Britain. Results from the National Omnibus survey. J Public Health (Oxf). 2004;26(2):152-7. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
13. Samancı R, Sultanoğlu TE, Kaya A, Ataoğlu S. Fiziksel tıp ve rehabilitasyon polikliniğine başvuran hastaların geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemlerini kullanma durumu: kesitsel bir Araştırma [Use of traditional and complementary medicine methods among patients admitted to physical medicine and rehabilitation outpatient clinic: a cross-sectional research]. Sağlık Bilimlerinde Değer. 2023;13(1):29-34. [\[Crossref\]](#)
14. Onyiaapat JL, Okoronkwo IL, Ogbonnaya NP. Complementary and alternative medicine use among adults in Enugu, Nigeria. BMC Complement Altern Med. 2011;11:19. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
15. Şensoy N, Özdiç Ş, Yılmaz O, Çetin MD, Tola D, Doğanekin P, et al. üniversite hastanesine başvuran hastaların tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımına yönelik tutum ve davranışları [The attitudes and behaviors of patients admitted to university hospital towards complementary and alternative therapies]. Kocatepe Tıp Dergisi. 2020;21(3):258-63. [\[Crossref\]](#)
16. Öztürk R, Şatır Güleç D, Sevil Ü. Jinekolojik kanserli hastaların tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanım durumları ve tutumlarının incelenmesi [Use of complementary and alternative medicine and attitudes in patients with gynecological cancers]. Gaziantep Medical Journal. 2016;22(3):141-7. [\[Crossref\]](#)